

О. А. Ільченкокандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ У МОВНОКОМУНІКАТИВНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Стаття присвячена актуальній проблемі інтеграції медіаграмотності в мовнокомунікативну підготовку майбутніх офіцерів Національної гвардії України. В умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій, зростання кількості маніпулятивних повідомлень та активізації інформаційної війни потреба у розвитку критичного мислення та здатності аналізувати медіапотоки стає особливо важливою. Офіцери Національної гвардії України не лише здійснюють оперативне управління військовими процесами, а й беруть активну участь у підтриманні інформаційної безпеки держави. Вони повинні не тільки володіти високим рівнем мовних і комунікативних навичок, а й ефективно використовувати медіаресурси, аналізувати інформаційне середовище, розпізнавати фейки та протидіяти деструктивним інформаційним впливам.

Стаття містить теоретичний і практичний аналіз впровадження медіаграмотності у систему військової освіти. Описані інноваційні методики інтеграції цифрової грамотності та роботи з медіатекстами, включаючи аналіз маніпулятивних повідомлень, навчання ефективного використання інформаційних джерел і критичного оцінювання новинного контенту. Розглянуто механізми застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі: впровадження медіапроектів, аналіз інформаційних кампаній, створення ситуаційних тренінгів. Особливу увагу приділено формуванню навичок комунікації в умовах інформаційного протистояння, оскільки військові фахівці повинні розпізнавати маніпулятивний вплив та своєчасно реагувати на інформаційні загрози.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій щодо вдосконалення навчальних програм для військових закладів освіти. Впровадження медіаграмотності сприяє не лише професійній підготовці офіцерів Національної гвардії України, а й їхній здатності ефективно захищати інформаційний простір, формувати довіру серед військового складу та громадськості. Запропоновані моделі навчання сприяють розвитку критичного мислення, комунікативної компетентності та стратегічного аналізу інформації, що є необхідним у сучасних умовах ведення бойових дій та інформаційної протидії.

Підготовка військових до роботи з інформацією має велике значення для забезпечення національної безпеки. Саме тому інтеграція медіаграмотності у систему військової освіти дає змогу не лише підвищити рівень мовної культури офіцерів, а й розвинути в них здатність до стратегічного аналізу, прогнозування інформаційних загроз і ухвалення обґрунтованих комунікативних рішень. Ураховуючи активний розвиток інформаційних технологій, питання формування стійких навичок роботи з медіа є надзвичайно актуальним і потребує комплексного підходу. Запропонована модель підготовки військових сприяє їхній адаптації до швидко змінюваного інформаційного середовища й ефективному використанню цифрових технологій у професійній діяльності.

Ключові слова: майбутній офіцер, Національна гвардія України, мовокомунікативна підготовка, медіаграмотність, медіаосвіта, медіаконтент, інтеграція.

Постановка проблеми. У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій і глобальної диджиталізації роль медіаосвіти значно зростає. Інформаційна війна, яка супроводжується масовим поширенням медіаманіпуляцій і фейкових новин, ставить нові виклики перед військовими секторами безпеки та оборони. Майбутні офіцери Національної гвардії України, які виконують важливі завдання із забезпечення громадської безпеки та захисту державних інтересів, мають бути не лише професійно підготовленими, а й здатними орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі.

Одним із важливих аспектів їхньої підготовки є розвиток мовнокомунікативних навичок, що включають здатність критично оцінювати медіаінформацію, виявляти маніпуляції й ефективно використовувати медіаресурси. Інтеграція медіаграмотності в освітній процес – необхідна умова підготовки компетентних офіцерів, здатних протидіяти інформаційним загрозам і виконувати свої обов'язки в умовах сучасного інформаційного середовища.

Елементи медіаосвіти в Національній академії Національної гвардії України наявні, зокрема,

в таких освітніх компонентах мовнокомунікативної підготовки: «Основи теорії мовної комунікації», «Українська мова професійного спілкування», «Комунікативні аспекти діяльності офіцера», «Основи стратегічних комунікацій», «Стратегічні комунікації Національної гвардії України», «Комунікативна взаємодія Національної гвардії України з громадськістю», «Риторика і письмова майстерність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд інтеграції змісту медіаграмотності в курси іноземних мов у педагогічних закладах вищої освіти представлено у статті С. Бучацької, О. Зарічної, О. Матієнко, О. Хуртенко [1]; стаття О. Ільченко присвячена проблемам інтегрування інфомедійної грамотності в програму підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України [2]; в іншій роботі О. Ільченко також визначено роль навичок медіаграмотності для молодого офіцера Національної гвардії України, скомпоновано зміст відповідного курсу й окреслено шляхи його інтеграції в освітні програми підготовки майбутніх офіцерів-гвардійців [3].

Матеріалом для дослідження слугував методичний комплекс впровадження елементів медіаграмотності в освітню парадигму майбутніх офіцерів Національної гвардії України, що послідовно, на різних етапах навчання представлений, зокрема, в таких працях: «Практикум з медіаграмотності» [4], «Медіаосвіта та медіаграмотність» [5], «Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій» [6].

Мета статті – визначити теоретичні та практичні аспекти інтеграції медіаграмотності в мовнокомунікативну підготовку майбутніх офіцерів Національної гвардії України, виявити ключові методики впровадження цифрової й інформаційної грамотності у систему військової освіти, а також розробити рекомендації щодо формування стійких навичок аналізу медіапростору, критичного мислення й ефективної комунікації в умовах інформаційного протистояння.

Виклад основного матеріалу. Мету інтеграції медіаграмотності в мовнокомунікативну підготовку вбачаємо у забезпеченні здобувачів освіти інструментами для критичного аналізу медіаконтенту, розвитку інтерактивних навичок (здатність спілкуватися за посередництвом медіа та виконувати різні медіаролі) і креативності, що включає вміння створювати й інтерпретувати медіаконтент.

Здатність протистояти негативним інформаційним впливам, маніпуляціям чи дезінформації; пильно добирати, аналізувати й обробляти медіаконтент; створювати власний якісний контент із урахуванням інтересів цільової аудиторії та досягати власної мети за допомогою медіа – все це є невід’ємним складником розвитку сучасної особистості. Тому необхідно впроваджувати медіа-

аграмотність в освітній процес здобувачів освіти як окрему дисципліну або через інтеграцію до чинного навчального плану відповідного напрямку підготовки (спеціальності).

Інтегровані теми або зміст самостійного курсу мають орієнтуватися на компетентності та програмні результати, які опановує здобувач освіти за відповідним напрямом підготовки. Завданням курсу з медіаграмотності є не тільки надання необхідних знань, умінь і навичок для успішного медіакористування, а й мотивація до подальшого свідомого й / або креативного інтерпретування або створення медіапродукції.

Пропонуємо такі форми проведення занять, як комунікативні ігри, експерименти, вебквести, воркшопи, робота з першоджерелами, аналіз медіа-статей, інтерв’ю або дописів у соціальних мережах тощо. Здобувачі освіти можуть працювати у парах, невеликих командах або індивідуально, залежно від мети вправи (завдання).

Вправи для інтеграції медіаграмотності в мовнокомунікативну підготовку мають бути спрямовані на розвиток критичного мислення, аналіз медіаконтенту, оцінку інформаційного середовища і формування навичок практичного використання здобутих знань; вправи – орієнтовані на розвиток самостійності, відповідальності за інформаційну безпеку й уміння працювати в умовах сучасного інформаційного протистояння.

У мовнокомунікативній підготовці офіцерів Національної гвардії України вправи з медіаграмотності відіграють ключову роль, оскільки забезпечують розвиток критичного мислення для виявлення й аналізу маніпуляцій; формування навичок ефективної комунікації в різних ситуаціях; застосування теоретичних знань у практичних умовах для інформаційної безпеки.

Приклади вправ із медіаграмотності у мовнокомунікативній підготовці офіцерів сектору безпеки та оборони, розроблених авторкою цієї статті, подано нижче:

Вправа 1: Аналіз власного медіапростору (для освітнього компонента «Стратегічні комунікації Національної гвардії України»)

Текст вправи: Вивчіть і проаналізуйте власний медіапростір із погляду військовослужбовця Національної гвардії України. Дайте відповіді на запитання:

– Чи можна з Вашого профілю зробити висновок / припущення, що Ви військовослужбовець Національної гвардії України? Яка інформація (фото, відео чи текстовий контент) це засвідчує?

– Яку інформацію варто приховати? Чому? Як її можна використати? З якою метою?

Створіть персоніфікований алгоритм заходів інформаційної безпеки в медіапросторі [4, с. 17].

Мета: розвиток навичок інформаційної безпеки, критичного мислення щодо особистого кон-

тенту, аналіз потенційних ризиків інформаційного середовища військовослужбовця.

Виконання цієї вправи спрямоване на усвідомлення небезпек, пов'язаних з інформаційною відкритістю; розуміння принципів цифрової безпеки та захисту особистих даних; практичне застосування аналізу власного інформаційного сліду; розробку персональних заходів безпеки у медіапросторі. Вправа розвиває критичне оцінювання цифрового медіаконтенту.

Вправа 2: Проблемне есе + фотоколаж (для освітнього компонента «Риторика і письмова майстерність»)

Текст вправи: Напишіть проблемне есе на тему «Риторична особистість військовослужбовця Національної гвардії України». Створіть фотоколаж до Вашого есе (скористайтеся навчальними ресурсами penal.tilde.com.ua; imgonline.com.ua; або ін.). Репрезентуйте есе на занятті, супроводжуючи фотоколажем у мультимедійному форматі [4, с. 17].

Мета: формування риторичних здібностей, розвиток візуальної грамотності, навички аргументованого висловлення думки.

Виконання вправи стимулює усвідомлення важливості мовної комунікації у військовій сфері; поглиблює розуміння риторичних засобів впливу; формує вміння адаптувати інформацію для презентації; заохочує до використання мультимедійних інструментів у комунікації. Завдання розвиває візуальну грамотність, навички роботи з цифровими ресурсами.

Вправа 3: Аналіз промов (для освітнього компонента «Українська мова професійного спілкування»)

Текст вправи: Чим Ви керуєтеся під час вибору інформації для ухвалення рішення – фактами чи емоційними судженнями? Ознайомтеся із промовами:

1. Оперативна інформація від генштабу. <https://www.youtube.com/watch?v=nvltVvRcNkc>;

2. Звернення українських дітей до росіян. <https://www.youtube.com/watch?v=A0-fruhc1H4>;

3. Звернення Президента України Володимира Зеленського за підсумками 21 дня війни. <https://www.youtube.com/watch?v=fjfdEe2dMUw>.

Проведіть аналіз виступів за критеріями: лексична будова; граматична складність речень; аналітичний огляд інформації; впливовість промови, баланс фактів і думок. Зробіть висновок: як досягнути балансу між фактами й емоційними судженнями? [4, с. 21].

Мета: навчити курсантів розрізняти фактичні повідомлення й емоційно забарвлені судження, критично оцінювати мовну структуру медіатекстів.

Виконання вправи заохочує до аналітичного підходу у споживанні інформації; розвиває навички критичного мислення й аналізу комунікаційних

стратегій; формує вміння оцінювати ефективність різних типів медіаповідомлень; спонукає до формування власного стилю комунікації, орієнтованого на факти. В аспекті медіаграмотності розвиваються навички аналізу медіатекстів, виявлення маніпулятивних технік.

Вправа 4: Алгоритм новинної грамотності (для освітнього компонента «Основи теорії мовної комунікації»)

Текст вправи: Аналітично опрацюйте медіаматеріал «Що категорично заборонено висвітлювати ЗМІ у воєнний час» (<https://detector.media/infospace/article/197229/2022-03-08-shcho-kategorichno-zaboroneno-vysvitlyuvaty-zmi-u-voiennyy-chas-rozyasnennya-golovnokomanduvacha-zsu/>).

Розробіть правила спілкування з журналістами для військовослужбовців Національної гвардії України. Репрезентуйте роботу у вигляді проєкту «Новинна грамотність військовослужбовця – шлях до порозуміння з медійником» [4, с. 26].

Мета: розвиток навичок роботи з журналістами, розуміння правил інформаційної безпеки під час висвітлення військових подій.

Виконання вправи стимулює відповідальне ставлення до передачі інформації; дає розуміння етичних норм роботи із медіа; дає змогу адаптувати комунікацію до запитів цільової аудиторії; спонукає до формування стратегії спілкування з журналістами. Це завдання розвиває новинну грамотність зокрема та навички медіакомунікації в цілому.

Вправа 5: Проєкт «Україна в інформаційному просторі інших держав» (для освітнього компонента «Основи стратегічних комунікацій»)

Текст вправи: Ознайомтеся з медіаматеріалом за покликанням: <https://imi.org.ua/monitorings/ukrayina-v-informatsijnomu-prostori-rosiyi-ta-bilorusi-osnovni-naratyvy-i35175>. Підготуйте проєкт «Україна в інформаційному просторі інших держав: ключові наративи», розкривши такі питання: 1. Основні наративи антиукраїнської пропаганди в російських медіа. 2. Антиукраїнські теми в медіа інших держав. 3. Підтримка України в медіапросторі інших країн [4, с. 36–37].

Мета: навчити курсантів аналізувати медіаматеріали, пов'язані з інформаційною війною, розпізнавати пропагандистські наративи й оцінювати міжнародну медіапідтримку України.

Виконання вправи дає змогу курсантам розпізнавати інформаційні атаки в медіапросторі; поглиблює розуміння механізмів інформаційної боротьби; розвиває навички ідентифікації дезінформаційних тенденцій і сприяє формуванню власних стратегій інформаційної протидії. Завдання спрямоване на розвиток навичок аналізу пропаганди та стратегічного мислення в медіасередовищі.

Вправа 6: Есе «Дезінформація та конспірація» (для освітнього компонента «Комунікативні аспекти діяльності офіцера»)

Текст вправи: Виконайте аналітичний огляд медіаматеріалу (<https://detector.media/infospace/article/186010/2021-03-17-shcho-staietsya-koly-konspirologiya-poiednuietsya-z-dezinformatsiieyu/>). Напишіть есе «Дезінформація та конспірація: загрози й інформаційна безпека військовослужбовців Національної гвардії України» [4, с. 37].

Мета: розкрити механізми дезінформації та вплив конспірологічних теорій на суспільну свідомість, навчити курсантів розпізнавати маніпулятивні повідомлення.

Виконання вправи стимулює критичний аналіз джерел інформації; формує розуміння механізмів маніпуляції; навчає методам протидії фейкам; розвиває вміння аргументовано реагувати на маніпулятивні наративи. Вправа розвиває критичне мислення в цілому, зокрема навички виявлення дезінформації.

Вправа 7: Груповий проєкт «Вплив медіа на суспільство» (для освітнього компонента «Комунікативна взаємодія Національної гвардії України з громадськістю»)

Текст вправи: 1. Підготуйте груповий проєкт «Вплив медіа на суспільство: причини, наслідки та просвітницька робота серед військовослужбовців Національної гвардії України та населення». 2. Створіть просвітницьку пабліку «Інформаційна гігієна військовослужбовця Національної гвардії України» за результатами проєкту [4, с. 43].

Мета: формування аналітичних навичок, критичного мислення та просвітницької роботи в царині інформаційної безпеки.

Виконання вправи дає змогу провести детальний аналіз впливу медіа на суспільство; поглиблює розуміння інформаційного простору; формує навички інформаційної аналітики; спонукає курсантів до просвітницької діяльності. В аспекті медіаграмотності вправа спрямована на розвиток навиків аналізу соціальних медіа, стратегічного мислення.

Запропоновані вправи спрямовані на комплексний розвиток медіаграмотності у військовослужбовців Національної гвардії України, включаючи аналіз інформації, критичне мислення, риторичні навички й інформаційну безпеку. Вони мотивують курсантів до відповідального використання медіа, формують необхідний досвід роботи з інформацією та стимулюють практичні дії щодо захисту інформаційного простору.

Висновки і пропозиції. У результаті дослідження визначено ключові аспекти інтеграції медіаграмотності в мовнокомунікативну підготовку майбутніх офіцерів Національної гвардії

України. Апробація представленого методичного матеріалу довела, що розвиток критичного мислення, формування медіакомпетентності та навичок аналізу інформаційних потоків є важливими компонентами їхньої професійної підготовки. Це дало змогу схарактеризувати практичний методичний комплекс, який спрямований на вдосконалення здатності військовослужбовців Національної гвардії України розпізнавати маніпулятивний контент, оцінювати достовірність джерел, використовувати медіаресурси для професійної мети й ефективно комунікувати в умовах інформаційного протистояння.

Запропонований методичний комплекс включає використання інтерактивних технологій, створення медіапроєктів, аналіз інформаційних кампаній і навчання ефективного управління інформацією. Інтеграція медіаграмотності в освітній процес сприятиме формуванню стійких мовнокомунікативних навичок, здатності аналізувати, критично оцінювати й інтерпретувати інформацію з відкритих джерел, а також оперативно реагувати на інформаційні загрози.

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні розробленого методичного комплексу в освітні програми військових закладів вищої освіти. Це забезпечить підвищення рівня підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України, сприятиме формуванню їхніх моральних і професійних цінностей, а також зміцненню інформаційної безпеки держави через створення ефективної системи протидії маніпулятивним інформаційним впливам.

Подальші дослідження в цьому напрямі можуть охоплювати: розробку нових методик інтеграції медіаграмотності, які враховують специфіку військової освіти й особливості інформаційного простору; дослідження впливу медіаграмотності на загальний рівень інформаційної безпеки військовослужбовців сектору безпеки та оборони, їхню готовність до роботи в умовах інформаційних загроз і можливості застосування інформаційної стратегії у службовій діяльності; впровадження сучасних інтерактивних освітніх технологій і платформ, які дають змогу більш ефективно навчати медіаграмотності в умовах інформаційного протистояння; оцінку ефективності чинних навчальних програм із точки зору інтеграції медіаграмотності та їхнє вдосконалення на основі отриманих емпіричних даних і наукових досліджень.

Отже, інтеграція медіаграмотності у систему підготовки майбутніх офіцерів сприятиме формуванню нового покоління військових фахівців, які здатні ефективно працювати в інформаційній сфері, ухвалювати обґрунтовані рішення, протидіяти маніпулятивним впливам і сприяти зміцненню інформаційної стійкості держави.

Список використаної літератури:

1. Buchatskaa S., Zarichnab O., Matiienko O., Khurtenko O. Enhancing media literacy skill building in pedagogical universities: Our view and experience. *East European Journal of Psycholinguistics*. Vol. 11, Number 1, 2024. P. 47-62. DOI: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2024.11.1.buc>
2. Ільченко О. Інтеграція інфомедійної грамотності в програму підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»* / ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 12 (44). С. 78-83. DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.12/44.11>
3. Ільченко О.А. Інфомедійний розвиток комунікативних навичок майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Philological science and education: transformation and development vectors: Collective monograph*. Vol. 1. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2021. P. 204-231. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-083-4-11>
4. Ільченко О. Практикум з медіаграмотності. Харків: НАНГУ, 2024. 51 с.
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенко; За науковою редакцією В.В. Різуна. Київ: Центр Вільної Преси, 2013. 352 с.
6. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій: практичний посібник / [Л. Компанцева, О. Заруба, С. Череватий, О. Акульшин; за заг. ред. О. Давліканової, Л. Компанцевої]. Київ: ТОВ «ВІСТКА», 2022. 278 с. URL: http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/Book_28-06-2022_web-3.pdf

Ilchenko O. Integration of media literacy into the language and communication training of future officers of the National Guard of Ukraine

The article addresses the urgent issue of integrating media literacy into the language and communication training of future officers of the National Guard of Ukraine. In the context of rapid information technology development, the increasing number of manipulative messages, and the intensification of information warfare, the need to develop critical thinking and the ability to analyze media flows becomes particularly significant. Officers of the National Guard of Ukraine not only oversee operational management in military processes but also actively participate in ensuring the state's information security. They must possess a high level of linguistic and communicative skills while effectively utilizing media resources, analyzing the information environment, identifying fake news, and countering destructive informational influences.

The article provides a theoretical and practical analysis of the implementation of media literacy in the military education system. Innovative methodologies for integrating digital literacy and working with media texts are described, including the analysis of manipulative messages, training in the effective use of information sources, and critical evaluation of news content. Mechanisms for applying interactive technologies in the educational process are examined, such as the introduction of media projects, analysis of information campaigns, and creation of situational training exercises. Particular attention is paid to the development of communication skills in the context of information confrontation, as military professionals must recognize manipulative influences and promptly respond to informational threats.

The practical significance of the study lies in the development of methodological recommendations for improving educational programs in military institutions. The integration of media literacy contributes not only to the professional training of officers of the National Guard of Ukraine but also enhances their ability to effectively protect the information space, build trust among military personnel and the public, and strategically analyze information. The proposed training models foster critical thinking, communicative competence, and strategic information analysis, which are essential in modern conditions of military operations and information counteraction.

Preparing military personnel to work with information is crucial for ensuring national security. Therefore, integrating media literacy into the military education system enables officers to enhance their language culture, develop strategic analysis skills, forecast informational threats, and make well-grounded communicative decisions. Given the rapid advancement of information technologies, the issue of developing resilient media skills is of paramount importance and requires a comprehensive approach. The proposed military training model facilitates adaptation to a rapidly changing informational environment and the effective use of digital technologies in professional activities.

Key words: future officer, National Guard of Ukraine, language and communication training, media literacy, media education, media content, integration.